

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

BOSHLANG‘ICH SINIF O‘QUVCHILARIDA MILLIY QADRIYATLAR VA KOMMUNIKATIV KOMPETENSIYANI SHAKLLANTIRISHNING NAZARIY-PEDAGOGIK ASOSLARI

Yodgorova Dilorom Asat qizi

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Ta’lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)

1-kurs magistranti

Ilmiy rahbar: p.f.f.d. (PhD), dots. Xolov Olim Chorshanmiyevich

Annotatsiya. Ushbu maqolada boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy qadriyatlarni shakllantirish hamda kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishning nazariy-pedagogik asoslari sun‘iy intellekt imkoniyatlari bilan bog‘liq holda tahlil qilinadi. Boshlang‘ich ta‘lim davri bolaning dunyoqarashi, nutqiy madaniyati, ijtimoiy xulqi, milliy o‘zlikni anglashi va muloqotga kirishish malakalari shakllanadigan muhim bosqich hisoblanadi. Milliy qadriyatlarni o‘quvchilarga singdirish faqat tarixiy ma’lumot berish bilan cheklanmaydi; u odob-axloq, kattalarga hurmat, vatanparvarlik, mehr-oqibat, halollik, mehnatsevarlik, oilaga sadoqat, ona tiliga ehtirom kabi tarbiyaviy mazmunni o‘z ichiga oladi. Kommunikativ kompetensiya esa o‘quvchining fikr bildirish, tinglash, savol berish, javob qaytarish, suhbatda madaniyat saqlash va ijtimoiy vaziyatga mos nutqiy harakat qilish qobiliyatidir. Maqolada sun‘iy intellekt vositalaridan foydalanish orqali milliy qadriyatlar mazmunini interaktiv topshiriqlar, matnlar, dialoglar, hikoyalar, rolli vaziyatlar va individual mashqlar asosida o‘rgatish imkoniyatlari yoritiladi.

Kalit so‘zlar: boshlang‘ich ta‘lim, milliy qadriyatlar, kommunikativ kompetensiya, sun‘iy intellekt, nutqiy madaniyat, tarbiya, raqamli pedagogika, interaktiv metod.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL
THEORETICAL AND PEDAGOGICAL FOUNDATIONS OF FORMING NATIONAL VALUES AND COMMUNICATIVE COMPETENCE IN PRIMARY SCHOOL PUPILS

Yodgorova Dilorom Asat qizi

Termiz University of Economics and Service

Master’s student of Theory and Methodology of Education and Upbringing

Primary Education, 1st year

Scientific supervisor: Xolov Olim Chorshanmiyevich

Associate Professor, PhD in Pedagogical Sciences

Abstract. This article analyzes the theoretical and pedagogical foundations of forming national values and developing communicative competence in primary school pupils in connection with the opportunities of artificial intelligence. The primary education period is an important stage in which a child’s worldview, speech culture, social behavior, national identity, and communication skills are formed. Instilling national values in pupils is not limited only to providing historical information; it also includes educational content such as morality, respect for elders, patriotism, kindness, honesty, diligence, loyalty to family, and respect for the native language. Communicative competence is the pupil’s ability to express opinions, listen, ask questions, give answers, maintain cultural norms in conversation, and act verbally in accordance with social situations. The article highlights the possibilities of using artificial intelligence tools to teach the content of national values through interactive tasks, texts, dialogues, stories, role-playing situations, and individualized exercises.

Keywords: primary education, national values, communicative competence, artificial intelligence, speech culture, upbringing, digital pedagogy, interactive method.

ТЕОРЕТИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСНОВЫ ФОРМИРОВАНИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ ЦЕННОСТЕЙ И КОММУНИКАТИВНОЙ КОМПЕТЕНЦИИ У УЧАЩИХСЯ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Ёдгорова Дилором Асад кизи

Термезский университет экономики и сервиса

магистрант 1-го курса специальности

«Теория и методика образования и воспитания»

направление: начальное образование

Научный руководитель: Холов Олим Чоршанмиевич

доцент, доктор философии по педагогическим наукам (PhD)

Аннотация. В данной статье анализируются теоретико-педагогические основы формирования национальных ценностей и развития коммуникативной компетенции у учащихся начальных классов во взаимосвязи с возможностями искусственного интеллекта. Период начального образования является важным этапом, на котором формируются мировоззрение ребенка, культура речи, социальное поведение, осознание национальной идентичности и навыки общения. Формирование национальных ценностей у учащихся не ограничивается только передачей исторических сведений; оно включает в себя такие воспитательные аспекты, как нравственность, уважение к старшим, патриотизм, милосердие, честность, трудолюбие, преданность семье и уважение к родному языку. Коммуникативная компетенция представляет собой способность учащегося выражать мнение, слушать, задавать вопросы, отвечать, соблюдать культуру общения и осуществлять речевое поведение в соответствии с социальной ситуацией. В статье освещаются возможности использования средств искусственного интеллекта для изучения содержания национальных ценностей на основе интерактивных заданий, текстов, диалогов, рассказов, ролевых ситуаций и индивидуальных упражнений.

Ключевые слова: начальное образование, национальные ценности, коммуникативная компетенция, искусственный интеллект, культура речи, воспитание, цифровая педагогика, интерактивный метод.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Kirish. Zamonaviy boshlang‘ich ta‘lim oldida turgan asosiy vazifalardan biri o‘quvchiga faqat bilim berish emas, balki uni milliy qadriyatlarga hurmat ruhida tarbiyalash, mustaqil fikrlovchi, muloqotga kirisha oladigan, o‘z fikrini ravon ifodalaydigan shaxs sifatida shakllantirishdan iborat. Boshlang‘ich sinf o‘quvchisi aynan shu davrda atrof-muhitni faol anglaydi, oila, maktab, Vatan, til, urf-odat, insoniy munosabatlar haqidagi dastlabki tasavvurlarini mustahkamlaydi. Shu sababli milliy qadriyatlar va kommunikativ kompetensiyani alohida-alohida emas, balki o‘zaro bog‘liq pedagogik jarayon sifatida qarash to‘g‘riroq bo‘ladi.

Milliy qadriyatlar bola ongiga quruq nasihat orqali emas, balki jonli muloqot, badiiy matn, xalq og‘zaki ijodi, ertak, maqol, hikmatli so‘z, oilaviy an‘analar, bayramlar, tarixiy shaxslar va hayotiy vaziyatlar orqali singadi. Masalan, “Kattaga hurmat, kichikka izzat”, “Odob — inson ziynati”, “Vatan ostonadan boshlanadi” kabi tushunchalar bolaning kundalik nutqi va xatti-harakatida namoyon bo‘lgandagina haqiqiy tarbiyaviy natija beradi. Demak, milliy qadriyatlarni shakllantirish kommunikativ faoliyat bilan bevosita bog‘liq.

Kommunikativ kompetensiya boshlang‘ich sinf o‘quvchisining o‘z fikrini ifodalashi, suhbatdoshni tinglashi, savolga mos javob berishi, jamoada ishlashi, bahsda hurmat saqlashi va nutqiy vaziyatga mos so‘z tanlay olishi orqali rivojlanadi. Agar o‘quvchi milliy qadriyatlar haqidagi matnni o‘qisa-yu, uni tushuntirib bera olmasa, munosabat bildirmasa yoki hayotiy misol bilan bog‘lay olmasa, bu bilim yuzaki bo‘lib qoladi. Shuning uchun boshlang‘ich ta‘limda milliy qadriyatlarni o‘rgatish kommunikativ topshiriqlar asosida tashkil etilishi kerak.

Metodologiya. Maqolada nazariy-tahliliy yondashuv asos qilib olindi. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy qadriyatlarni shakllantirish va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish jarayoni pedagogik, psixologik va metodik nuqtayi nazardan ko‘rib chiqildi. Tadqiqotda tahlil, umumlashtirish, taqqoslash, tizimlashtirish va pedagogik modellashtirish metodlaridan foydalanildi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Nazariy jihatdan milliy qadriyatlarni shakllantirish quyidagi tarkibiy yo‘nalishlarga tayanadi: axloqiy tarbiya, vatanparvarlik tarbiyasi, ona tiliga hurmat, oilaviy qadriyatlarga sadoqat, xalq og‘zaki ijodidan foydalanish, tarixiy xotirani rivojlantirish va ijtimoiy xulq madaniyatini shakllantirish. Bu yo‘nalishlarning barchasi boshlang‘ich sinf o‘quvchisi uchun sodda, obrazli, hayotiy va amaliy mazmunda berilishi lozim.

Kommunikativ kompetensiyani shakllantirish esa uch asosiy jihatni qamrab oladi: lingvistik, ijtimoiy va pragmatik. Lingvistik jihat o‘quvchining so‘z boyligi, gap tuzish, matn yaratish, talaffuz va ifoda malakasini bildiradi. Ijtimoiy jihat suhbatdosh bilan munosabat o‘rnatish, navbat bilan gapirish, jamoada ishlash va o‘zgalarning fikriga hurmat bilan qarashni o‘z ichiga oladi. Pragmatik jihat esa vaziyatga mos nutq tanlash, fikrni asoslash, savolga maqsadli javob berish va xulosa chiqarish bilan belgilanadi.

Sun‘iy intellektni metodik jarayonga kiritishda uchta talab muhim: yoshga moslik, tarbiyaviy mazmun va pedagogik nazorat. Boshlang‘ich sinf o‘quvchisi AI bergan tayyor javobni ko‘chirib olmasligi kerak. Aksincha, AI yordamida berilgan matn, savol yoki vaziyat ustida o‘ylashi, solishtirishi, o‘z fikrini bildirishi lozim. Demak, AI o‘quvchining fikrlashini almashtirmasligi, balki uni faollashtirishi kerak.

Natijalar. Tahlillar shuni ko‘rsatadiki, milliy qadriyatlar va kommunikativ kompetensiyani integratsiyalash boshlang‘ich ta’limda yuqori tarbiyaviy samaradorlik beradi. Masalan, o‘quvchilarga “Odobli bola qanday bo‘ladi?”, “Vatanga muhabbat nimadan boshlanadi?”, “Nega kattalarga hurmat ko‘rsatish kerak?”, “Do‘stlikni qanday saqlash mumkin?” kabi savollar berilsa, ular nafaqat qadriyat mazmunini tushunadi, balki fikr bildirish, dalil keltirish, tinglash va suhbatda qatnashish malakasini ham rivojlantiradi.

Sun‘iy intellekt yordamida o‘qituvchi shunday topshiriqlarni turli darajada tayyorlashi mumkin. Masalan, sustroq o‘quvchilar uchun qisqa matn asosida savol-javob, faol o‘quvchilar uchun esa hikoya

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

davom ettirish, obrazga baho berish, munozarali savolga javob yozish topshiriladi. Bu differensial yondashuvni kuchaytiradi.

AI asosida quyidagi amaliy topshiriqlar samarali bo‘lishi mumkin: milliy qadriyatga oid qisqa hikoya yaratish; maqol mazmunini tushuntirish; ertak qahramonining xatti-harakatini baholash; “men shunday vaziyatda nima qilardim?” mavzusida fikr bildirish; ikki o‘quvchi o‘rtasida odobli suhbat dialogini tuzish; AI bergan javobdagi xatoni topish va yaxshilash. Bunday topshiriqlar bolaning ham axloqiy qarashini, ham nutqiy faolligini rivojlantiradi.

Muhim jihat shundaki, milliy qadriyatlar darsda faqat bayramlar, tarixiy sanalar yoki shiorlar orqali emas, balki kundalik muloqot madaniyati orqali singdirilishi kerak. O‘quvchi salomlashish, minnatdorlik bildirish, kechirim so‘rash, fikrni muloyim aytish, suhbatdoshni bo‘lmaslik, jamoada kelishib ishlash kabi ko‘nikmalarni egallasa, milliy tarbiya real natija beradi.

Muhokama. Sun’iy intellektning boshlang‘ich ta’limdagi asosiy ustunligi — o‘qituvchiga ko‘p variantli, tezkor va individual topshiriqlar yaratishda yordam berishidir. Lekin bu ustunlik noto‘g‘ri ishlatilsa, jiddiy kamchilikka aylanadi. Tayyor matnlar, tayyor javoblar va avtomatik baholash bolaning mustaqil fikrlashini cheklab qo‘yishi mumkin. Shuning uchun o‘qituvchi AI materialini to‘g‘ridan-to‘g‘ri darsga olib kirmasdan, uni yosh xususiyati, milliy mentalitet, tarbiyaviy maqsad va til me‘yorlariga moslab qayta ishlashi kerak.

Milliy qadriyatlar mavzusida AI ishlatishda yana bir nozik jihat bor: qadriyatlar faqat axborot emas, ular hissiy, axloqiy va ijtimoiy tajriba orqali shakllanadi. Sun’iy intellekt bolaga maqol ma’nosini tushuntirishi mumkin, lekin o‘qituvchi kabi mehr, munosabat, shaxsiy namuna va tarbiyaviy ta’sir bera olmaydi. Demak, AI vosita, o‘qituvchi esa tarbiyaviy jarayonning markaziy subyekti bo‘lib qoladi.

Kommunikativ kompetensiyani rivojlantirishda ham AI yordamchi rol o‘ynashi kerak. Masalan, u dialog yaratadi, lekin jonli muloqotni almashtirmaydi. U matn tuzadi, lekin o‘quvchining shaxsiy fikrini shakllantirib bermaydi. U savol beradi, lekin bolaning hissiy holatini to‘liq anglay olmaydi.

“ZAMONAVIY TA’LIMDA SUN’IY INTELLEKTNI QO‘LLASHNING ISTIQBOLLARI VA MUAMMOLARI” XALQARO ILMIY-AMALIY ANJUMAN 22-23-MAY 2026-YIL

Xulosa. Boshlang‘ich sinf o‘quvchilarida milliy qadriyatlarni shakllantirish va kommunikativ kompetensiyani rivojlantirish o‘zaro bog‘liq pedagogik jarayondir. Milliy qadriyatlar o‘quvchida axloqiy mezon, ijtimoiy mas’uliyat, ona tiliga hurmat, vatanparvarlik va madaniy xulqni shakllantirsa, kommunikativ kompetensiya ushbu qadriyatlarni nutq, mulohaza va amaliy harakat orqali namoyon etishga xizmat qiladi.

Sun‘iy intellekt bu jarayonda samarali didaktik yordamchi bo‘lishi mumkin. U o‘qituvchiga individual topshiriqlar, dialoglar, tarbiyaviy vaziyatlar, matnlar va tahliliy savollar yaratishda yordam beradi. Ammo AI pedagogik maqsadga bo‘ysundirilmasa, u real tarbiyaviy natija bermaydi. Boshlang‘ich ta’limda sun‘iy intellektdan foydalanishning eng to‘g‘ri yo‘li — uni o‘quvchining tayyor javob olishi uchun emas, balki fikrlashi, gapirishi, tinglashi, baholashi va o‘z munosabatini bildirishini faollashtirish uchun qo‘llashdir.

Shu asosda aytish mumkinki, milliy qadriyatlar va kommunikativ kompetensiyani sun‘iy intellekt bilan integratsiyalash zamonaviy boshlang‘ich ta’limning istiqbolli yo‘nalishidir. Biroq bu jarayonning muvaffaqiyati texnologiyaning o‘ziga emas, balki o‘qituvchining metodik mahorati, tarbiyaviy sezgirligi va pedagogik nazoratiga bog‘liq.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Abdullayeva Q. Boshlang‘ich ta’limda nutq o‘stirish metodikasi. Toshkent, 2018.
2. G‘ulomov A., Qodirov M. Ona tili o‘qitish metodikasi. Toshkent: O‘qituvchi, 2012.
3. Yo‘ldoshev J.G‘., Usmonov S.A. Pedagogik texnologiya asoslari. Toshkent: Fan, 2004.
4. Vygotskiy L.S. Tafakkur va nutq. Moskva: Pedagogika, 1999.
5. Leontyev A.A. Til, nutq va nutqiy faoliyat. Moskva, 2003.

1.